

Kuidas rääkida sugude võrdsusest?

Ülle Papp

ENUTi suvekool

Leisi, 16. august 2019

Mille üle arutame

- Kas “*poliitikavaldkond*” või “*sootemaatika*”?
- Terminitest ja sõnakasutusest
 - Sugu ja võrdsus, võrdõiguslikkus
 - Üllatuslike leide avalikust inforuumist
- Kas kasutatav keel peegeldab ka muutusi lähenemisviisides ja ideoloogiates? (biheiviorism vs sotsiaalkonstruktivism)
- Kas naiste ja meeste ebavõrdsus on indiviidide käitumise küsimus või sotsiaalne probleem?
- Mida ette võtta, et naiste/meeste ebavõrdsuse vähendamisele selgemalt tähelepanu pöörataks, et olulisemad “võtmesõnad” oleksid kõigile mõistetavad enam-vähem ühtemoodi?

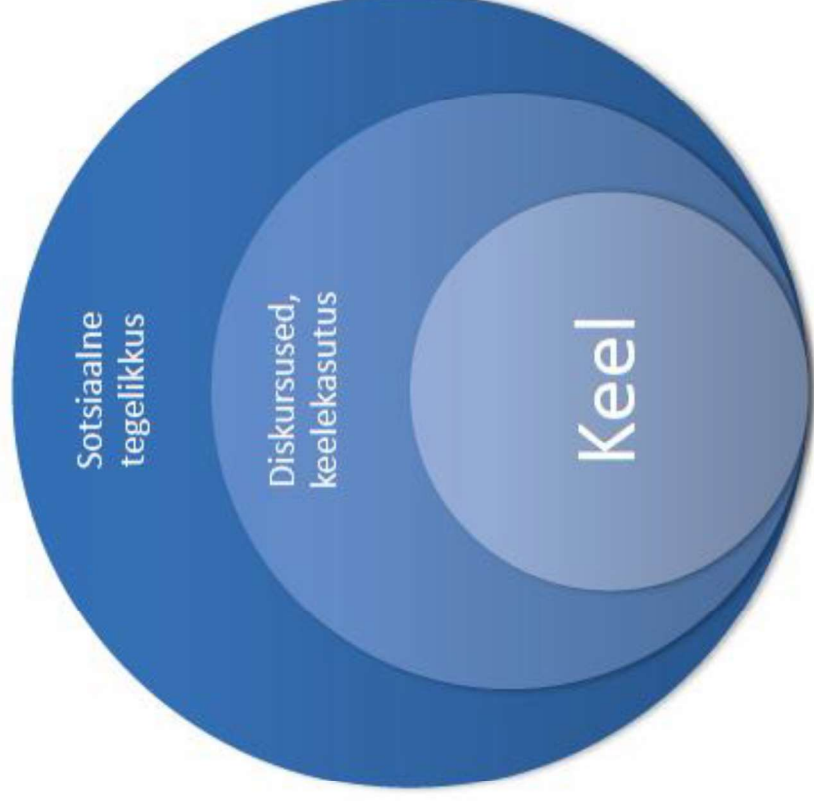
Miks sellest rääkida?

- SOV teema pakub üha laialdasemalt huvi,
- üha rohkem inimesi on hakanud kaasa rääkima, väljendama oma arvamusi ja arusaamu,
- üha rohkem MTÜ-sid, uurijaid võtab sõna ja tegeleb erinevate projektidega... (2018.a. Folkloristide talvekonverents “Kas sugu loeb?”, ERR, PM, Praxis, TÜ, TLÜ, Ahhaa-keskus...),
- aga terminikasutustes, tähendustes, (ka sov poliitilistes eesmärkides ja võimalikes meetmetes) puudub selgus
- Pigem on tegemist soolise võrdõiguslikkuse kui selgepiirilise poliitikavaldkonna (üle 100 indikaatori!) hägustumisega,
- kas ka struktuurse ebavõrdsuse/kihistumise probleemi taandamisega indiviidide käitumise tasandile?

Miks sõnad ja nende tähendused on olulised?

- Keel, mida me kasutame,
 - mõjutab viisi, kuidas me maailma ja selle nähtusi tajume,
 - mõjutab seda, milliseid tähendusi sõnadele ja väljenditele omistame
- Keel mitte ainult ei peegelda sotsiaalseid fakte, vaid võib neid ja nende tähendusi ka kujundada,
- seda on oluline silmas pidada keelehooldes ja terminiloomes

Keel konstrueerib tegelikkust

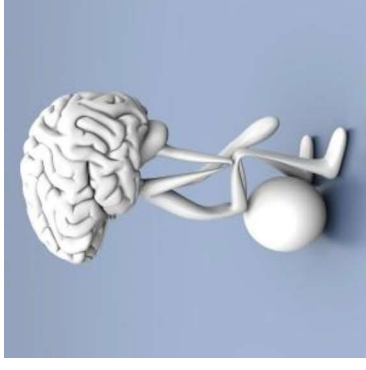
Keelekasutus konstrueerib kolme sotsiaalse elu välja

- 1) teadmisi, uskumusi ja väärtusi
- 2) rühmadevahelisi suhteid ja rolle
- 3) sotsiaalseid identiteete.

NB! Eriti varajane sotsiaalkonstruktivistlik lähtekoht on meie vanasõnades

- Eesti Keele Instituut (EKI) 2017
- tunnuslause „**Mis keeles, see meeles**“.
sõnad on ürgugrilikud:
 - „keel“ on Uurali tüvi ja
 - „meel“ tuntus ulatub udmurtideni.

- Eesti vanasõnad:
 - *Mis meele peal, see keele peal.*
 - *Mis mõistsid mõtleda, mõista ka ütleda.*
 - *Mis meel mõtleb, seda suu räägib.*

Probleemidering

Terminid

- Kuidas räägime
- Millest räägime
- Kellest räägime

Käsitlusviis

- Sotsiaalne probleem
- Indiviidide käitumise küsimus

Lahendusviisid

- Sotsiaalsete praktikate muutmine
- Indiviidi käitumise muutmine

Sotsiaalteaduslik lähenemisviis lähtub sellest, et ...

- A. Sooline ebavõrdsus kui nähtus e. naiste ja meeste staatus ühiskonnas on **kirjeldatav-määratletav** kvantitatiivselt ja kvalitatiivselt
 - (arvude võrdlemisel ja keeleliste väljendite ning visuaalsete kuvandite võrdlemisel...)
- B. On teada, millised **indikaatorid** näitavad selle levikut ühiskonnas, teatud valdkondades ja rühmades.
- C. Osaliselt on teada ka, kuidas sugude ebavõrdsus läbi **sotsiaalsete praktikate säilib ja avaldub** kodus, lasteaias, koolis, organisatsioonis, institutsionaalses korralduses...meedias jms.

Sooiteema või soolise võrdõiglikkuse (sugude võrdsuse/ebavõrdsuse) teema?

- Kõik soo ja soolisusega, naiste ja meeste ning tüdrukute ja poistega seotu on sellisteks teemadeks, mis ajendavad inimesi
 - tegema isiklike järeldusi **oma kogemuste** põhjal,
 - taandama sugudevahelised **suhted indiviidide** vahelisteks,
 - seostama soolise seksuaalsusega
 - oletades seejuures, et sugude sotsiaalsed erinevused on kaasasündinud ja nn. **loomomased**.

Postimees, 2019

Sootemaatika valdkond?....

- **PM:** “Sootemaatika on Eestis veel küllaltki uus teema, sest keelelise eripära ning inimeste enda teadmatuse tõttu ei mõisteta seda valdkonda päris hästi.
- Soovist inimesi selles valdkonnas harida, käisid saates külas seksuaaltervise ekspert ning geeniteadlane, kes seda teemat oma eriala vaatenurgast arutasid”.
 - Seksuaaltervise ekspert: “Soost rääkides peame me eristama bioloogilist sugu, millega tegelevad geneetikud, ja **sotsiaalset sugu ehk sooidentiteeti**, mis on see, millisena me iseennast tunnetame. Ja see tuleneb ajukeemiast”.
- **AGA:** ?? soorollid, -normid, sotsiaalsed ootused, võimusuhted, soolisuse sotsiaalne konstrueeritus

Uuemad terminid: Sooteema ja sootemaatika? “sooteema” ca 550 tulemust, “sooline kihistumine” ca 4 320 tulemust, “sootundlik” 5 430 tulemust)

- “**Sooteema** on võetud Eestis tõsisemalt päevakorrale”
- “Üleilmastumise kontekstis on ka Eestis hakanud **sootundlikkus** ja -**teadlikkus** suurenema”
- “**Soo teema** on läinud loosungiteks ja retoorika tasandil väga populaarseks, aga asjade olemusest sageli aru ei saada.”
- “**Sooteema lõimimist** koolide õppekavadesse on peetud üheks parimaks viisiks soolise võrdõiguslikkuse suurendamiseks pikemas perspektiivis”
- projekt soovib parandada osalejate võimekust **sootemaatikat puudutavas avalikus kommunikatsioonis**.
- eesmärk on tõhustada **sooteemaliste sõnumite** viimist meediasse ja **sootemaatilise** kommunikatsiooni tõstmist.
- ...põnev statistika **sootemaatika** kohta...

• <https://www.facebook.com/tartukogukonnakoold/posts/1001149820011518/>

• <http://ooleht.ee/2018/03/folkloristid-arupeavad-rahvusvahelisel-konverentsil-naiste-rolli-ule-est-laiolos/>

• <http://www.paalinn.ee/kokk-uuuudised/bar-bi-piivire-nalibest-sufude-tesakalust-ei-piisa-ebavordubusest-ni180771>

• <http://www.wanis.ee/2015/03/omastatid-on-ooditud-emeidiskoolituse-sootemaatilisest-koolist>

Sooküsimus või sooküsimused?

- *“Sooküsimuse käsitlemine abielu, seksuaalkasvatuse ja perekonna, iibekriisi ja rahvuse tuleviku kontekstis...”*
- *sooküsimused ja sootemaatika on midagi muud kui naiste ja meeste võrdsuse/ebavõrdsuse probleem!?*
- *On laiem ja hägusem tähendus kui sugude võrdsuse/ebavõrdsuse küsimused ja soolise võrdõiguslikkuse edendamine*
- **„Soolise võrdõiguslikkuse lõimimine üld- ja kõrgharidusse“**
<http://www.praxis.ee/tood/soolime-hariduses/projektis/>
- Mida “soolitus/sugu” tähendab

Sõnal SUGU on tosin tähendust

- 1. Arhailises eesti keeles tähistas sugu – *sorti üheksat sugu rohtudest, mis salamahti korjati, keedeti rammujooki*
- 2. ühte liiki, tõugu olendeid - *Huntide sugu on meie metsadest kaduma hakanud*
- 3. hõim, rahvas; rahvus – *soome sugu rahvad,*
- 4. Jäänud (“sordi” tähenduses) põhisõnaks:
ühe+sugune, mitme+sugune, sama+sugune, eri+sugune, nii+sugune, see+sugune, mis+sugune, minusugune, sinusugune või meiesugune...
- 5. natuke, pisut, veidi

On sul sugu aega? Oota sugu, toit on kohe laual

- 6. sugugi, üldse (mitte)
valu ei lasknud mitte üks sugu magada
- 7. ühistest esivanematest põlvnemine

Inimsugu, aadlisugu kuningate sugu, orjade sugu, sugulased,

- 8. põlv, põlvkond

Järeltulev sugu

Sõnal SUGU on eri valdkondades erinevad tähendused

- 9. loogikas ja metafüüsikas - liigist laiem klass.
 - 10. bioloogias - suguliselt paljunevad organismid, geneetiline eristus emas- ja isasorganismiks;
- sugupooled, suguorganid, sugu+instinkt, sugu+tung*
- 11. keeleteaduses - nimisõnade grammatiline kategooria

Nais-, mees- ja keskssoost sõnad

- 12. Sotsiaalteadustes – soolisus/sugu kui sotsiaaldemograafiline kategooria (sama kui *vanus, rahvus, haridus, puudelisus* jms)

NB! Statistiliste andmete kogumisel tähistab soolisuse kategooria inimeste sotsiaaldemograafilist binaarset tunnust : naissoost ja meessoost isikuid.

Sugu bioloogilis-anatoomilise kategoriana

- peegeldab senist mentaalset kogemust, mis eesti keeles on olnud eelkõige seotud soojätkamisega, reproduktiivse funktsiooniga: *sugulus, sugulane, sugupuu, suguvõsa, sugurakk, suguelu jms*

13. Õnnetu “gender”

- 13. **Sugu** ehk **sotsiaalne sugu** on mingile bioloogilisele soole esitatavad sotsiaalsed ja kultuurilised ootused: hulk reegleid, ettekirjutusi, ideid ning arvamusi naistele ja meestele sobiva ja neilt oodatava käitumise ning naiselikkuse ja mehelikkuse suhtes, sh. võimusuhted ja erinev staatus ühiskonnas.

M.Mutt : sooviirastus (gender'i tähenduses)

- NB! Kuigi erinevast soost ja vanusest inimesed käituvad erinevalt, ei tulene need erinevused ei nende soost ega vanusest, vaid sotsiaal-kultuurilise keskkonna ootustest ja normidest

NB!

MITTE...

- soolised (bioloogilised) erinevused

- sooline ebavõrdsus

VAID....

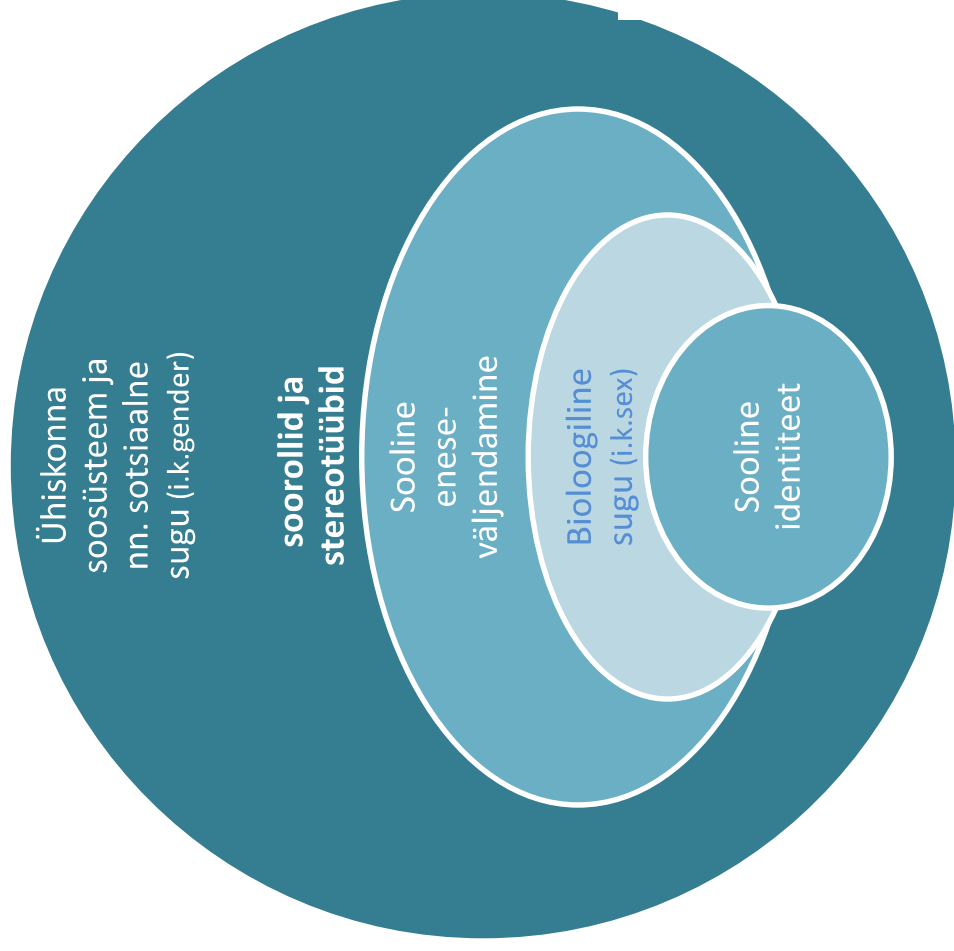
- sooline ebavõrdsus

- soolised (sotsiaalsed) erinevused

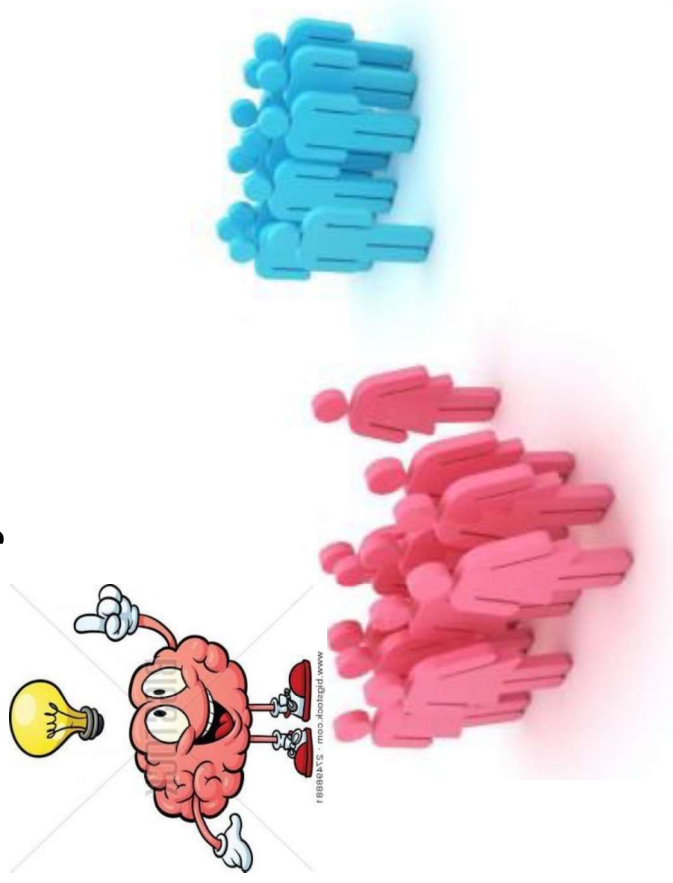

Soolisuse mitu tähendust

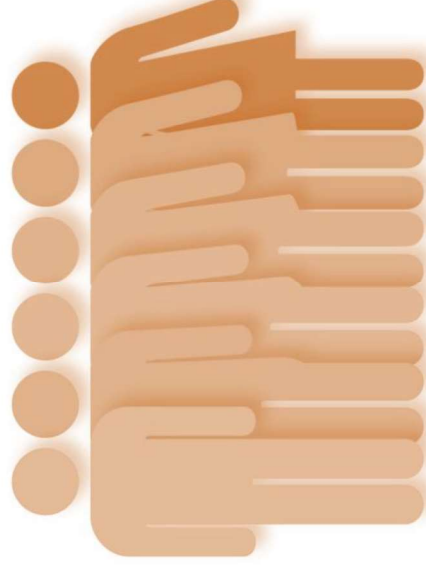

Soolisuse konstrueerimine (keeles ja meeles)

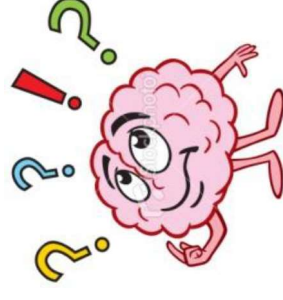
“Naised” ja “mehed”

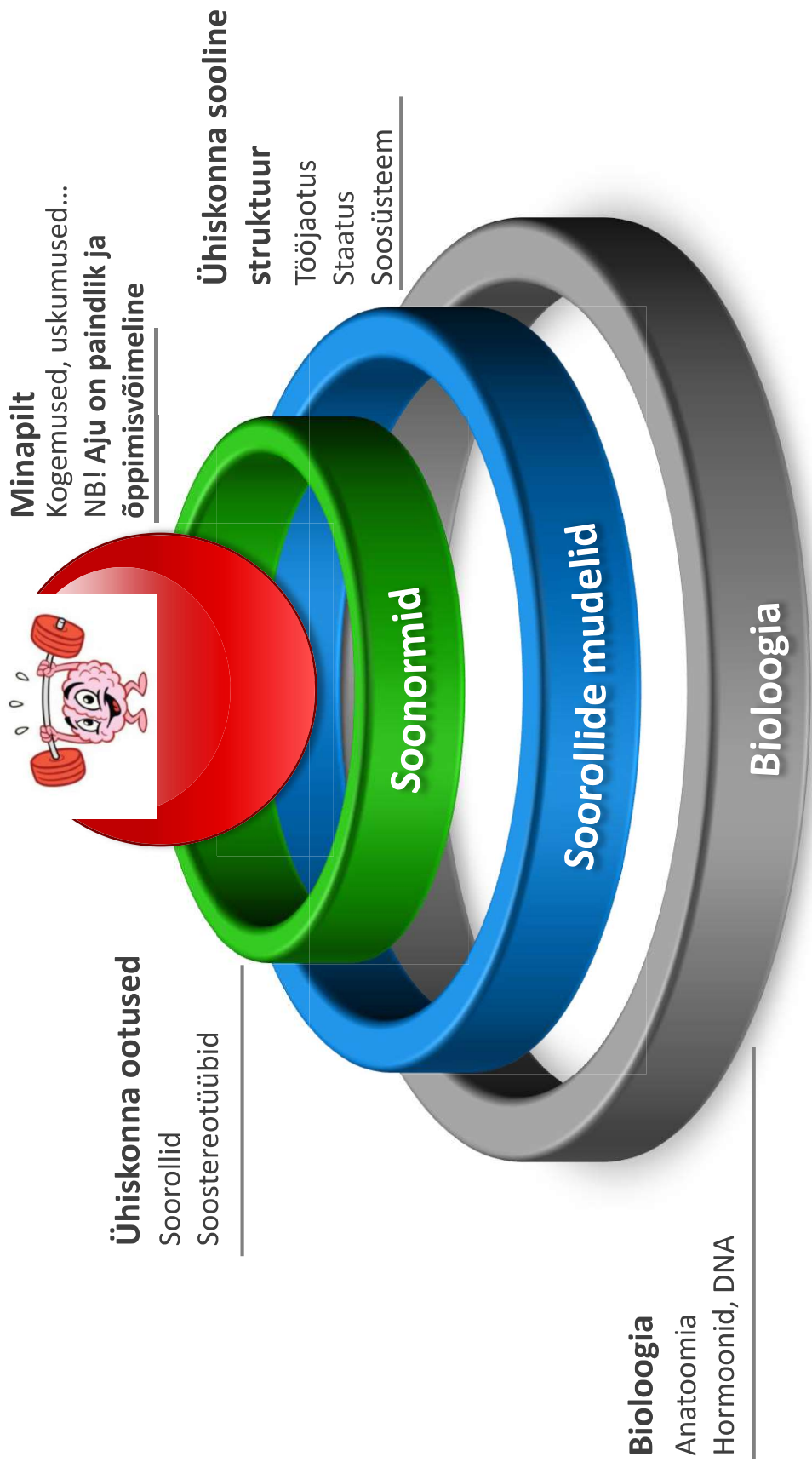
“Naiselikkus” - “mehelikkus”

<http://www.womensagenda.com.au/talking-about/opinions/why-the-debate-about-gender-equality-is-more-than-just-women-on-boards/20120808298#.U4XTuvmSxac>

Naiseks ja meheks sünnitakse ja saadakse...

Keel ei ole alati ratsionaalne...

BIOL.	SOTS.
Soolisus - suguline : (s + läbikäimine, suguline valik)	Soolisus - sooline
aga ka <i>sooline</i> : Sooline = soost [sugu] tulenev, sellega seotud: kahe sooline, lahk sooline, mõlema sooline, ühesooli ne. Määratakse <i>ulukite</i> <i>soolist koosseisu</i> Lahksoolisus, lahksugulisus	Sugude ebavõrdsus - <i>sooline</i> ebavõrdsus mis tahes valdkonnas ilmnev lõhe või erinevus naiste ja meeste, tüdrukute ja poiste vahel, mis väljendub nende osalemise määras, juurdepääsul ressurssidele, õiguste või võimaluste kasutamises, võimu ja mõjujõu määras, töötasu suuruses ja muude hüvede saamises. Lõhet hariduses, tervises, palgas ja mujal kirjeldatakse statistiliste andmete alusel . Sooline lõhe ja sugudevaheline tasakaal (arvuline) <i>Naisüliõpilasi 100 meesüliõpilase kohta</i>
Emased ja isased	Naised ja mehed

- Rahvajuttude järgi meelitab virvatuli öiseid rändajaid sohu, rappa, laukasse. Virvatuled liiguvad süüa-sinna ja ajavad inimesi eksitusse.
- Sootemaatika võib ka rappa viia...
- **Virvasõna** on keeleteaduse termin, millega märgitakse mitmes keeles esinevat rahvusvahelist, sama või sarnase tüvega sõna, mille tähendus on aga keeliti erinev.
- Nt. *sexual selection*’i vastena on eesti keeles õige termin *suguline valik* (mitte “seksuaalne valik”, nagu tihti tõlgitakse).

Sooline võrdõiguslikkus – virväljend? (gender equality)

- Equality between men and women (Naiste ja meeste võrdsus)
- Võrdsus jaguneb:
 - Faktiline võrdsus (tegelik võrdsus)
 - Õiguslik võrdsus
- Võrdsus – ebavõrdsus – eeldab kellegi, millegi võrdlemist!
- Võrdsuse-ebavõrdsuse üle otsustamine eeldab alati erinevate sotsiaalsete rühmade (arvulist) võrdlemist võrreldavates situatsioonides ja valdkondades.
- Naiste ja meeste (mitmuses!) võrdsus on määratletud SoVS-is soolise võrdõiguslikkusena,
- Aga ÕS (!) toob näited (ainsuses !) indiviidide tasandil : *Naine on mehega võrdõiguslik, naine ja mees on võrdõiguslikud*
- *pro naine on mehega võrdne, naine ja mees on võrdsed*

Kirjutatud tekstides ja kõnes kohtab igasugust virrvarri:

- Argikeeles ja –meeles segamini kaks mõistepaari:
 - võrdsus - ebavõrdsus ja
 - erinevus-sarnasus
 - **1. Võrdõiguslikkus = võrdsusõigused / õigused**
- “Õigused, mille tagamisega on Eestis probleeme:
...Teisele kohale reastub **rassiline, rahvuslik ja keeleline võrdõiguslikkus** (26%) ning kolmandale puuetega inimeste õigused (24%).
- **Vanuselise võrdõiguslikkuse** tagamisel näeb probleeme 17%, laste õigustega 12% ning soolise võrdõiguslikkusega 10%.
Kuhu jääb siis „laste võrdõiguslikkus“??

„Inimõiguste valdkonda kuuluvatest teemadest toodi kõige sagedamini välja **sooliste ja vanuseliste õiguste** rikkumist (4%)“

**Soolised õigused??
Vanuselised õigused??**

- Pro: õiguste rikkumist soo ja vanuse alusel/tõttu!
- Turu-uuringute AS Inimõiguste Keskus: Avaliku arvamuse uuring inimõigustest Eestis.

Virr-varr

- **2. Võrdõiguslik = võrdne**
- „noorte aktiivne ja võrdõiguslik (suutlikkuse suurendamise kaudu toetatav) osalemine kõikidel kodanikuühiskonna ja poliitilise elu tasanditel”

? **Võrdne osalemine oleks ju päris eestikeelne väljend?**

- „Sotsiaalministeerium edendab aktiivselt **kõikide töötajate võrdõiguslikkust**”

Mida tähendaks, et SoM edendab aktiivselt kõikide töötajate võrdsust? Mille alusel kõikide töötajate vahelist võrdsust/ebavõrdsust mõõdetakse?

Pro: võrdset kohtlemist olenemata nende rahvusest, soost...

Virr-varr

- **3. Vördõiguslik kohtlemine = vördne kohtlemine**
- „Lapsevanemad muretsevad enim vördõigusliku kohtlemise pärast“

Sisu – muretsevad diskrimineerimise pärast

- <https://tarbija24.postimees.ee/3486925/lapsevanemad-muretsevad-enim-vordoigusliku-kohtlemise-parast>

Virr-varr

- **Võrdne kohtlemine ja diskrimineerimine ?**

„Diskrimineerimist on kõige lihtsam vaadelda
võrdõiguslikkuse vastandina“

“Diskrimineerimisega on tegemist siis, kui kolleegi
õigusi kahjustatakse lihtsalt seetõttu, kuidas
teised teda näevad või kuidas ta ise end näeb”.

“Udukudumine” – kellele kasulik?

- lohaka keelekasutuse progresseeruv normaliseerumine, üha valdavamaks muutumine avalikus informumis, õppematerjalides, tõlgetes jms.

Nt: Soolise võrdõiguslikkuse õiguslikud regulatsioonid Eestis

pro sugude võrdse kohtlemise normid ... soolise võrdõiguslikkuse edendamise normid

Sootundlikkus?

- “Eesti ühiskond on muutunud viimasel ajal sootundlikumaks:
sugudevahelise ebavõrdsuse ning paarisuhete ja seksuaalsuse teemad on jõudnud senisest hulga jõulisemalt peavoolumeediasse ning sedakaudu ka eravestlustesse.”
- **“Sugude ebavõrdsus” + “paarisuhe” + “seksuaalsus”**
- Milline tähendus jääb kõlama? Kuidas avab nn. sootemaatika sisu?
- Kuhu suunab nn. *sooteemalisi avalikke arutelusid*
- Ilmselt individuide tasandile ja seksuaalsuhetele?

Kas võrdväärsus tähendab võrdsust?

- **“Võrdväärsus tähendab, et kõik inimesed on võrdsed sõltumata soost, vanusest, etnilisest või rahvuslikust päritolust, kodakondsusest, keelest, religioonist ja veendumusest, arvamusest, puudest, tervislikust seisundist, seksuaalsest suundumusest või muust isikuga seotud põhjusest.”**

- <http://www.csr.ee/vastutustundlik-ettevotlus/tookeskkond/mitmekesisus-ja-vordne-kohtlemine/>

Mida tähendab?

“Samuti on oluline **arvestada soolisi erinevusi**, mis naiste ja meeste tervisekäitumist ja tervisenäitajaid sageli suurel määral mõjutavad”

- https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Sotsiaalhoolekanne/Eakatele/aktiivsena_vananemise_areng_ukava_2013-2020.pdf

Wikipedia: **Meeste ja naiste erinevused** on arvatust tunduvalt väiksemad ja nende mõju käitumisele väike – soolised erinevused on pigem sotsiaalselt konstrueeritud kultuurilised müüdid ja stereotüübid

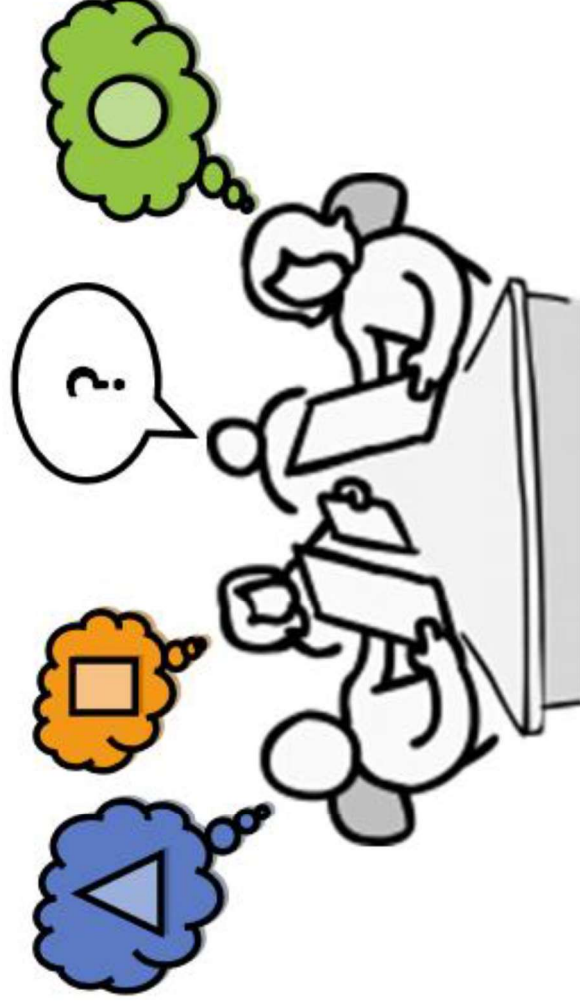
“Sooline võrdõiguslikkus” pole veel päris tühi tähistaja, aga kaotab oma tähenduse, kui

- *A) võrdõiguslikkuse mõistet kasutatakse võrdsuse asemel*
- *B) võrdsuse asemel kasutatakse võrdväärsust*
- *C) erinevatele sotsiaalsetele rühmadele võrdsete võimaluste loomise poliitikaid nimetatakse võrdsuspoliitikateks*
- *D) kui soolõime asemel kasutatakse väljendit võrdse kohtlemise lõime strateegia*

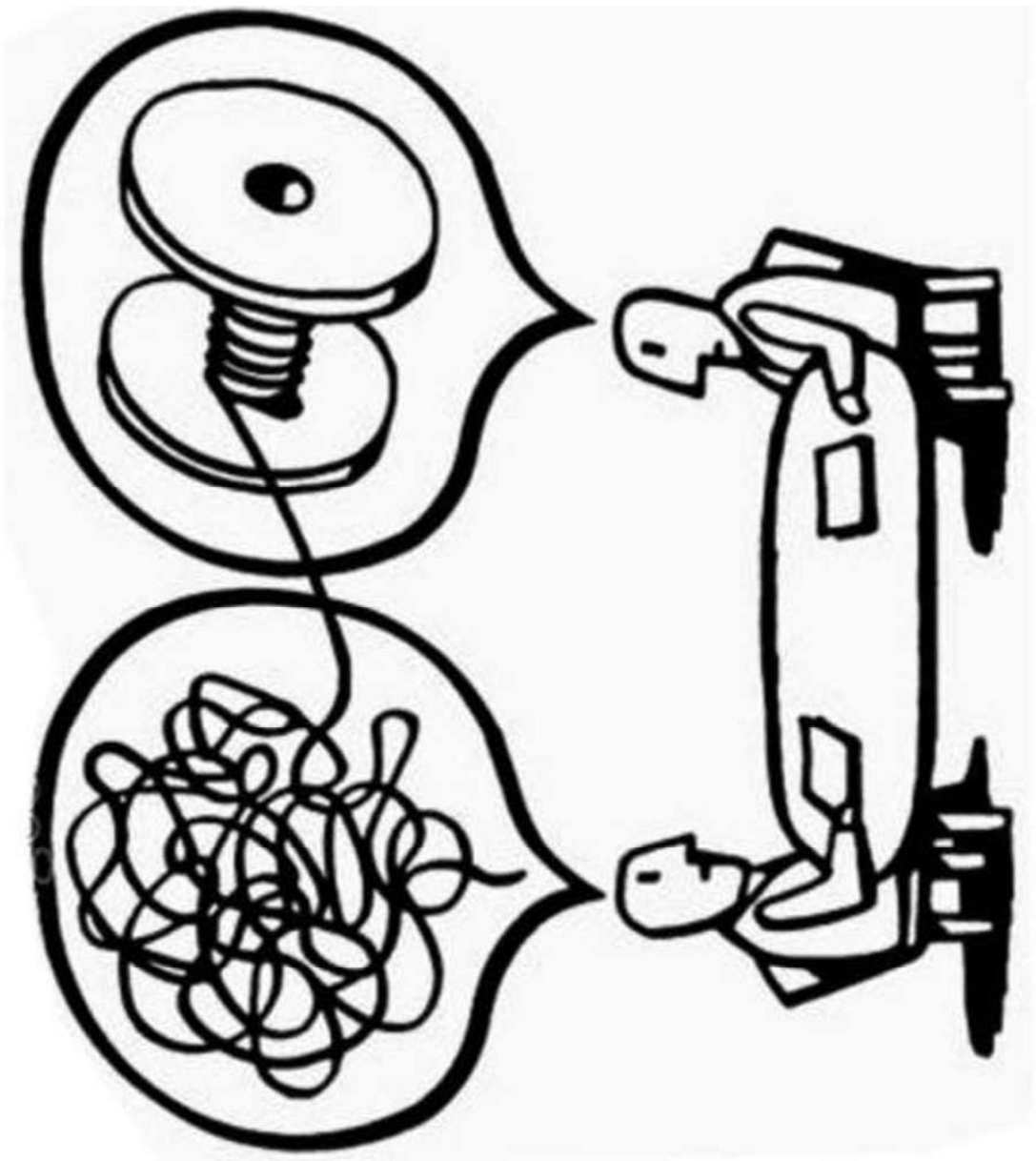
(mille elluviimist koordineerib võrdsuspoliitika osakond, täpsustamata, keda kellega võrreldes võrdselt kohtlema peaks, sest kui tegemist on mittediskrimineerimise meetmete elluviimise koordineerimisega, peaks olema ka kaitstav alus nimetatud)

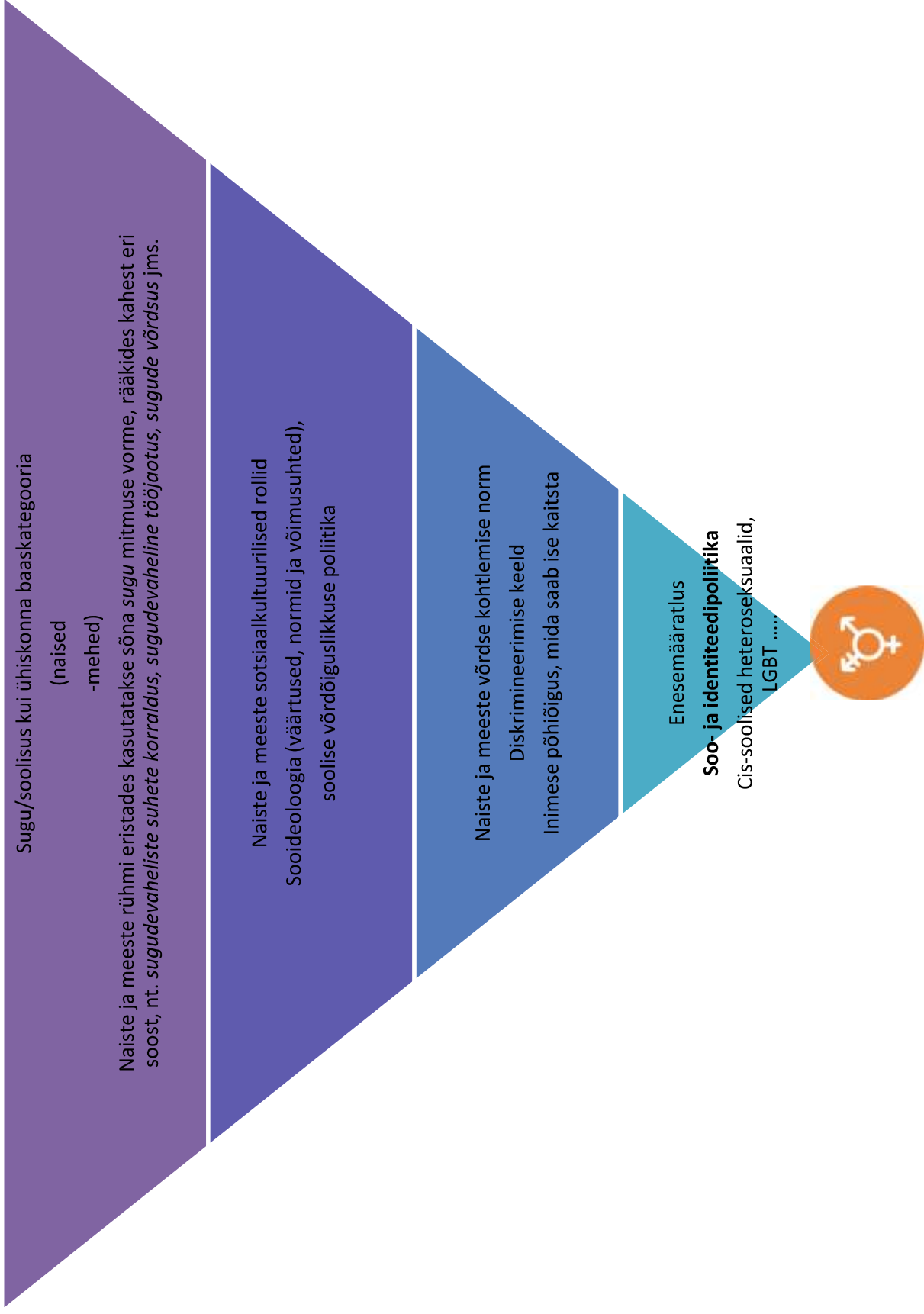
Eesti ametniku intervjuust:

- „meil pannakse palju asju kokku – teeb asja segasemaks...“

I'm so glad we all agree

Lisaks ebatäpsele sõnakasutusele on veel kaks tendentsi, mis hägustavad sugude võrdsuse/ebavõrdsuse käsitlemist

Sooliste ja seksuaalsete
identiteetide
Küsimused
(LGBT)

Nn. Väikeste müksude
teooria rakendamise
propageerimine

Sugude võrdsuse/ebavõrdsuse struktuursed küsimused taandumas indiviidide tasandile

Identiteet - seotud inimese/indiviidi enese-kontseptsiooni, enesemääratlusega - sellega, mis teeb indiviidi unikaalseks (teiste inimeste hulgas), **kvalitatiivselt teistest erinevaks**.

Sotsiaalse identiteediga on seotud sellised alammõisted nagu kultuuriline identiteet, sooline identiteet, rahvuslik identiteet jne.

- Erinevate soo ja seksuaalsuse identiteetidega isikute võrdsust/ebavõrdsust **pole võimalik võrrelda statistiliste andmete alusel**.
- Piirduakse tavaliselt mittediskrimineerimise normi sätestamise ja teadlikkuse tõstmisega. Näiteks vihakõne (vaenukõne) vastu võitlemine üha populaarsem.

Postmodernistliku feminismi teoreetilised ja metateoreetilised mõttekäigud...

- lähevad kaugemale heteroseksuaalsusest ja soost ning soolisest binaarsusest,
- vaidlustavad naise-mehe kategooriad : bioloogiliste kehade soolised ja seksuaalsed identiteedid on mitmekesised ja inimestel vabadus neid valida...

Tähendused on sedavõrd hajutatud, et sugude võrdsuse idee, põhimõte ja eesmärk on haavatav :

on raske sõnastada naiste madalama staatuse ja rõhumise kriitikat ja välja kujundada poliitilist tegevust sov edendamiseks...

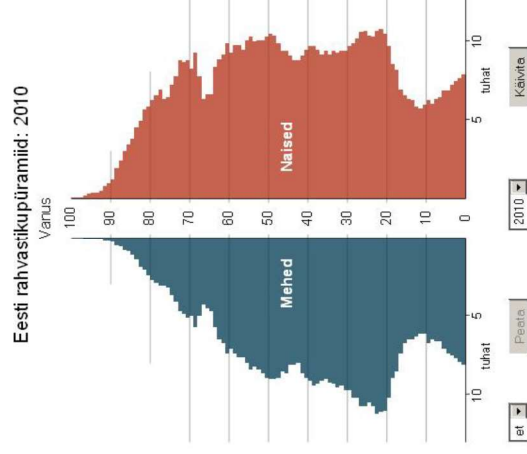
Miks indiviidi tasand võiks jääda selgelt eraldatuks....

- Eesti avaliku arutelu kultuurile on omane eeskätt igasuguseid sotsiaalseid probleeme individualiseerida (mida peaks isik X tegema / inimesed võiks teha teisiti?)
- Isik X võib olla vägivalda ohver, tööandja või töötaja....
naised, peaksid tahtma saada juhtideks, minema LTT valdkonda tööle, küsima suuremat palka jms...

Nt. : Sooline palgalõhe – kas tõlgendada **tööandja**(te) poolse diskrimineerimisena? või analüüsida põhjuseid, miks ja kuidas on hoolitsemisega seotud valdkonnad ühiskonnas naiste ja meeste vahel jagatud ja erinevalt tasustatud?

Meie ühiskondlik mentaliteet on veel arenemas....

- Meil on endiselt vaja rääkida naiste ja meeste võrdsusest, naiste madalamast saatusest, domineerivast suhteliselt jäigast meheliikkusest– st. tegeleda sugude võrdsuse edendamisega.

„Kõik sõltub inimesest“ on levinud meem, ja kuigi

- sotsiaalteaduslik selgitus on teistlaadne –
 - isiku tasandi e. individuaalsena näiva probleemi taust/põhjus on enamasti sotsiaalne või institutsionaalne ning seetõttu saab ka probleeme lahendada ühiskonna või institutsiooni tasandil....
- ...on Eesti sugusele neoliberaalsele riigile lihtsam ja poliitiliselt mugavam suunata vastutus eeskätt indiviidile, sest suured struktuuralsed reformid ei ole “õhukesele riigile” poliitiliselt sobilikud.

Nügimisvõtted – õnneks mitte päris füüsiline vägivald!

Praxise projekt: **Naiste nügimine** võimule (Nudging women to power)

-koostatakse käitumuslikel võtetel põhinevaid tööriistad, mida saab kasutada selleks, et naisi rohkem poliitikasse tuua.

Jum koolitus: Toimub seminar nügimisvõtete kasutamise õigusloomes

– <https://www.iust.ee/et/uudised/toimub-seminar-nugimisvotete-kasutamiset-oigusloomes>

Mis on see moodne "nügimise" käsitlus?

- valikute tegemist suunav nügimise mõiste (ingl k nudging) – üksikisikute käitumise muutmise „kavalad nipid“.

Müks e. nüke (nudge) tähendab algselt väikest kavalat **muudatust inimese ees seisvas olukorras**, et suunata teda sotsiaalselt kasulikuma/tervislikuma/“õigema” käitumise suunas).

indiviidikeskne käsitlus, välja arendatud majandus/kaubanduspsühholoogias/käitumisökonoomikas indiviidi käitumise muutmiseks otsustusprotsessis, et ta poolautomaatselt/alateadlikult valiks soovitud käitumisviisi (teeks “õige” otsuotsuse, järgiks mingit eeskirja...)

Näiteid

- Klassikaline näide on tervisliku toidu ja snäkkide müügi osakaalu soodustamine koolipuhvetites. Esimeste variantidena tulevad pähe võimalused mängida hinnastamisega või korjata ebatervislik kraam sootuks müügil.
Käitumisökonomika eksperimendid on näidanud, et menüüdes, lehtidel ja vitriinides tervisliku toidu esiplaanile asetamine muudab oluliselt inimeste valikuid ja paneb neid eelistama tervislikumat toitu.
- Kogu *opt out* (eeldatavate nõusolekute) süsteemide laialdane kasutamine tugineb Thaleri uurimustel... Thaleri nõuannete järgi on *opt out* süsteeme väga edukalt rakendatud mitmetes sotsiaalpoliitiliselt olulistes valdkondades, näiteks pensionisammaste või organidoonorlusega liitumine.
- Nt. Kui vaikevalik on „jah, liitun“, siis ei viitsi enamik inimesi oma ristikest teise kasti teha.
 - <https://www.bestmarketing.ee/uudised/2017/10/16/nobeli-auhind-turundusmotleiale>

Nüginine. Viis toetada valikuid, mis viivad tervise, jõukuse ja õnneni

- Käitumisökonoomika :
teades, kuidas inimesed mõtlevad, võime kasutada mõistlikku "valikuarhitektuuri", et nügida inimesi parimate otsuste poole, piiramata seejuures valikuvabadust

Nügimise-teooria/ideoloogia suunab vastutuse indiviidile

- nügimine mõjutab inimest alateadlikult, mis vähendab teadlikku käitumist mingis olukorras ehk nõrgestab võimestamist;
- **inimene** võtab nügimise puhul otsuseid vastu pigem alateadlikult ja irratsionaalselt ning seega on temaga võimalik manipuleerida;
- nügimine on “pehme” paternalism

• Cross jt. (2017)

“Nükked” sobivad ehk lisana laiapõhjalisemate sekkumiste täiendamiseks, aga

- tegemist ikkagi väikesemahuliste sekkumistega, tegevustega, millest osa kuuluvad juba aastaid soolise võrdõiguslikkuse edendamise vahendite hulka.
 - RESEARCH Nudges for gender equality? What can behaviour change offer gender and politics? Georgina Waylen, georgina.waylen@manchester.ac.uk University of Manchester, UK
 - <https://www.alignplatform.org/sites/default/files/2018-11/EJPG%20published%20.pdf>
- “müksud”, mis on seotud soolistest eelarvamustest vabanemisega, puudutavad näiteks värbamis- ja intervjuueerimisolukordi, töökuulutusi jms.
- Laiema avalikkuseni ja poliitikuteni ei tohiks jõuda väärarusaam, et struktuurseid sotsiaalseid probleeme, sh. soolist ebavõrdsust saaks lahendada üksikisikute käitumise muutmise tasandil.

Naisi ega teisi inimesi ei tohiks nügida ja müksata!

Nügimise kriitikud:

- püüd sotsiaalse muutuse teket vaid indiviidile delegeerida ja loota selle saavutamist üksnes tema teadmisi ja hoiakuid sihtides, on piiratud ja ressursse raiskav.
- “Nügimine” jätab kõrvale võimusuhted ja struktuursed küsimused, on äärmiselt liberaalse käsitluse (inimene ise otsustab...) peegeldus
 - <https://sisu.ut.ee/kommunikatsioon/22-kas-sotsiaalsete-praktikate-v%C3%B5i-hoopis-indiviidi-k%C3%A4itumise-muutmine>

Võimu ja struktuurse ebavõrdsuse probleemid jäävad vaateväljast välja

- Nt. Halb tervis pole sugugi ainult halbade individuaalsete valikute tulemus, vaid peegeldab struktuurset ebavõrdsust (rikkad/vaesed)
- Nüginine (välikatsete, e. sotsiaalsete eksperimentide abil) töötatakse sageli välja soopimedalt sootutele indiviididele ja ei arvestata ebavõrdsete võimsuhete ja staatusega, millel on struktuursed põhjused

- Ibid

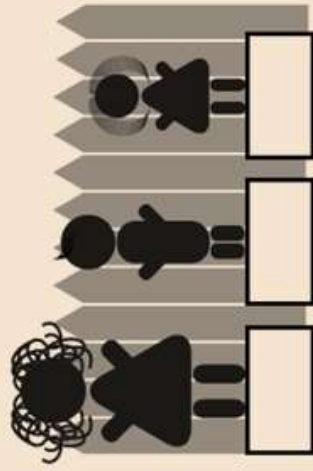
Muud küsitavused

- Sotsiaalkonstruktivistliku lähenemisiivi kõrvalejätmine?
 - me käitume vastavalt sotsiaalsetele kokkulepetele, mis kujunevad ühise teadmise pinnalt, ühine teadmine on keele/kuvandite kaudu konstrueeritud.
 - Milliseid “keelemükse” oleks vaja, et ühist teadmist muuta???
- käitumise muutuse esilekutsumise (või ka üldisema sotsiaalse analüüsi ja mõtestuse) algühik või põhituumik ei ole mitte indiviid ja tema käitumine, vaid **sotsiaalne praktika**.
 - Üksikisik ei tegutse sotsiaalses vaakumis, vaid tema argielu on keerukas võrgustik, milles mängivad rolli nii materiaalne keskkond kui ka sotsiaalsed suhted
- Kuidas sellega arvestada mõne sotsiaalse ekserimendi läbiviimisel?

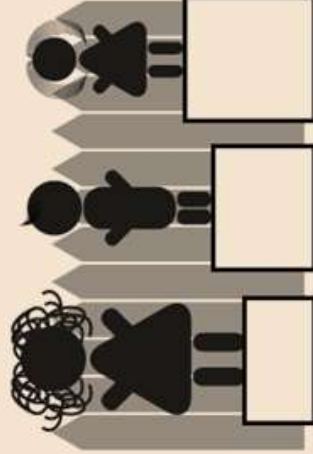
Oluline oleks

- **põhimõistetes** kokkuleppimine nende institutsioonide vahel, kes on seotud soolõime küsimustega ja sooliste mõjude hindamisega ning koostavad avalikus teenistuses töötavatele ametnikele suunatud dokumente.
- vaja iga "võtmesõna" kohta teada ühtemoodi, mis see on, mida sellega tähistatakse ja mida tegelikkuses tähendab:
 - Nt. "võrdne kohtlemine" õiguskeele terminina vajab teatud isikute või isikutegruppide võrdlemist, aga üldkeeles võib ilmselt kasutada üldise põhiseadusliku (mittediskrimineerimise) põhimõtte tähistamiseks...?
 - Võrdne kohtlemine ei ole sugugi alati sama, mis ühesugune kohtlemine
- eksitava info avastamine ja parandamine
 - Nt. SoM: „Eestis on võrdõiguslikkuse kohustus sätestatud nii põhiseaduses kui ka soolise võrdõiguslikkuse seaduses“;
 - Nt. sünonüümisõnastikus: *Ühesugusus ja samasugusus ei ole võrdsuse sünonüümiks!!*

Võrdne kohtlemine?

Ühesugune
kohtlemine,
formaalne
võrdsus

Võrdne
kohtlemine,
erinevustega
arvestamine

Barjääride
eemaldamine,
ebavõrdsuse
põhjuste
likvideerimine

Ettepanekuid?

- Avada mõiste "naiste ja meeste võrdsus/võrdõiguslikkus" sisu ja tähendus konkreetsemalt (läbi eesmärkide?)
- korrigeerida mõistete omavahelisi semantilisi seoseid loogilisemaks (Sugude võrdsus ei saaks nt. kuuluda "võrdsete võimaluste alla),
- Püüda eristada nn. **juhtumipõhised** soo alusel diskrimineerimise kaasused nn. **protsessipõhisest** lähenemisest, mille analüüseskeskmes on diskrimineeriva mõjuga sotsiaalsete tegurite nähtavakstegemine,
- koostada nn. **sooteadlik ametnikusõnastik**, leppides terminites kokku nii Sotsiaalministeeriumi kui ka avaliku teenistuse ja ametnike analüüsivõimekuse tõstmise eest vastutavate institutsioonidega (Riigikantselei, Justiitsministeerium, Rahandusministeerium).

Teha selget vahet erinevate poliitikate sisus ja eesmärkides

Soolise võrdõiguslikkuse poliitika selge eristamine vähemusgruppide mittediskrimineerimist tagavatest poliitikatest ja nn identiteedipoliitikast

Identiteedipoliitika (identity politics) raames püütakse kujundada laiemate identiteetide (rahvus, soolisus, seksuaalne orientatsioon (LGBT) jms)

- väärtusaluseid,
- kuulusprintsipiie ning
- teisi sisemisi reegleid,

eesmärgiga saavutada oma identiteedirühma suurem tunnustatus.

Identiteedipoliitika eesmärgiks pole näiteks erinevate identiteedigruppide võrdne esindatus, osalus, kohustused ja vastutused (pole võimalik mõõta – pole võimalik tagada).

Riigi aspektist vajalik:

eri alusel kujunenud rühmadesse kuuluvate isikute diskrimineerimise keeld, sh interseksionaalsuse arvestamine juhtumite lahendamisel vähemusgruppide mittediskrimineerimise poliitikal (sh. integratsioonipoliitika, usuvabaduste tunnistamise poliitikal, puuetega inimestele suunatud poliitikal jms.).

Õigusteadlikkus + hoiakute kujundamine, eelarvamuste kummutamine

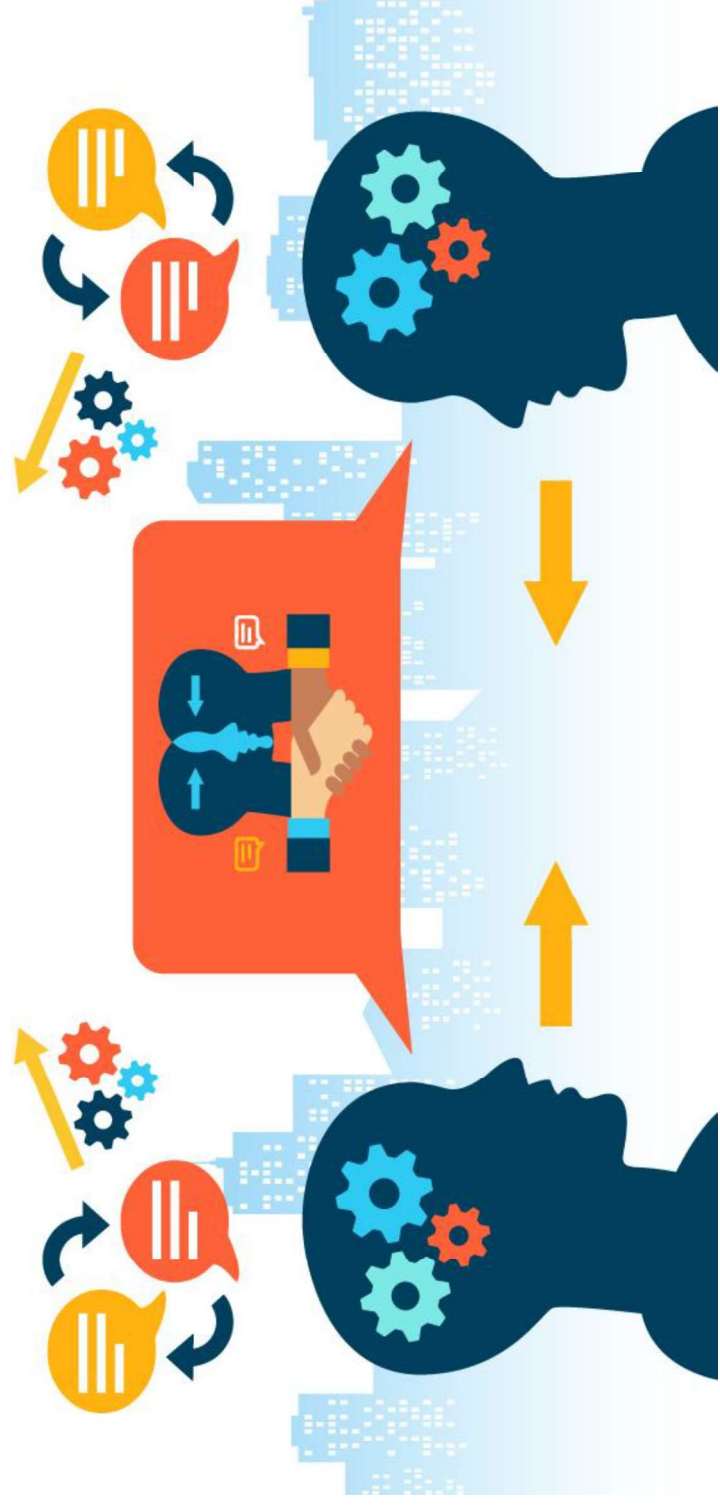
Ettevaatust poppide teooriatega!

Jah, sotsiaalsed muutused põhinevad inimeste argipraktikate muutustel, aga

ei tohiks taastoota arvamust,

- et kõik sõltub inimese enda käitumisest
- et “nügitakse” ja “müksatakse” inimesi nende valikutes, mitte füüsilise või virtuaalse keskkonna valikuvõimalusi või sümboolseid ja materiaalseid stiimuleid
- et turunduslikke võtteid kasutades saab muuta sotsiaalsest struktuurist tulenevaid probleeme

- Kui emakeelset terminit (nudge/nudging) pole, tuleb see luua.

HEAD EDASIMÖTLEMIST

Nr. 1	Sugudevaheliste suhete analüüsitase	Suhete tüüp	Uuritavad tunnused
1	Makrotasand. Suhete tüüp: meeste grupp, naiste grupp ja ühiskond(riik) või Isiksus (mees või naine) ja ühiskond (riik)	Ühiskondlikud, sotsiaalsed	Ettekujutused sugudest, soorollidest
2	Mesotasand. Suhete tüüp: Grupp-grupp (suhted naiste ja meeste kui gruppide vahel)	Gruppidevahelised	Soolised stereotüübid
3	Mikrotasand. Suhted: isiksus-isiksus (eri soost isiksuste vahelised suhted)	Isiksustevahelised	Hoiakud vastassoo suhtes
4	Isiksuse tasand. Suhted: mina kui indiviid – kui soogrupi esindaja	Suhtumine iseendasse	Sooidentiteet

Nügisviise saab jaotada neljaks (Local Government Association, 2013):

- teabe edastamine – näiteks menüüs on kirjas kalore arv;
- keskkonnamuutused – näiteks ehitatakse maju, kus pole lifte, et inimesi rohkem liikuma suunata;
- vaikimisi tehtavad muudatused – näiteks prae lisand on vaikimisi salat (friikartulite asemel) ;
- normide kasutamine – info jagamine selle kohta, kuidas teised käituvad, mida teised teevad.

Kõik tõlkeküsimused on eraldi teemaks..

- Nt.
- “Trigger” ei pea tõlkima *päätikuks*, kui on eestikeelsed sõnad *ajend/stimul*